

Hyppää perkele!

Leena Lindgren

Olen elänyt 20-vuotiaaksi Pohjanmaalla, jossa ”taivas on korkialla, hengittäminen heleppua ja mitää ei oo piilos”. Rauhallisen, kerran vuodessa tulvivan ja jäitään murtavan joen verkkaisia toimintoja seuratessa lapsuuteni ja nuoruuteni sujui mukavasti. Jäitteen lähtöä katsellessa oli mieleen painuvaa, että jäätä meni vaan. Siitä tulee sanonta: ”Menöö ku Isoo Jää. Sitä ei pysäytä mikää”.

Elin 1970-luvun alkua kun silloinen avomiehenei sittemmin rekisteröity aviomiehenei pääsi kynsistäni viikoksi purjehtimaan vanhalla s/y (sail yacht) Stella Mariksella vuodelta 1952 Suomen saaristoon ja sai parantumattoman sairauden: vanha kaunis vene ja meri. Kohtaloni oli vaakalaudalla. Pohjanmaan jokivarren kasvatin motivaatio piti tarkistaa nopeasti: mennäkö mukaan märkään kylmään, melkein vaaralliseen elementtiin, jonne pitäisi vielä jossain vaiheessa lapsiakin laittaa. Otsikon käsky tulee kapteenilta ja on aina tuo sama. Hyppään rantaan keulaköysi mukanani, kiinnitän sen joko rannan koukkuun, paaluun, kiven ympärille, kakkärämännyn runkoon, suopursun latvaan tai ei minnekään (viimeisin on oma version).

Veneilyn filosofiaa

Ambivalenssini veneilyyn selkiytyi vähitellen. Alkuun vihasin merta, joka ei ole koskaan samanlainen kahtena peräkkäisenä päivänä. Myöskään kahta samanlaista tuulta ei ole koskaan.

Viiden vuoden veneessä pitämisen jälkeen aloin seurata jään sulamista merestä keväisin. Meren jää ei liiku vaan sulaa pois ilman kimmelluksia. Kun vapun jälkeen meri alkoi kimmeltää asia oli selvä: tuonne on päästävä. Vähitellen huomasin, että meren aavuus edustaa samaa kuin Pohjan-

maan lakeus. Ensimmäinen veneemme oli mitä oli: vanha ja kaunis, mutta ei vessaa, ei lavuaaria, ei lämmityslaitetta. Molemmat vauvamme ovat olleet veneessä mukana 5-viikkoisista alkaen. Poikalasten koliikit hiljenevät veneessä. Alusta saakka oli selvää, että vauvat viihtyvät veneessä, koska molemmat vanhemmat ovat sekä näkö- että kuuloetäisyydellä. Nukahtamisvaikeuksista kärsivälle veneen fööri (vene keulaosa) on loistava nukkumisaika edellyttäen, että vene on kiinni laiturissa. Vesi liplattaa, paatti keinuu, lokit kirkuvat ja tuuli laulaa tai ulvoo veneen vanteissa (vaijerit, jotka pitävät mastoa pystyssä). Onkin esitetty, että veden läsnäolo varsinkin syvällä vedessä uivissa purjeveneissä edustaa sikiön oleilua lapsivedessä. Aika suuri onni on myös, ettei kukaan perheenjäsenistämme kärsi pahoinvoinnista. Paras esitys tästä oli esikoisemme Topin suihkuoksennus kovassa merenkäynnissä. Oli syöty hyvää valkosipulipastaa, joka tuli vahingossa ylös. Pikku keskeytyksen jälkeen poika jatkoi syömistään tyytyväisenä ja sisällä pysyi merenkäynnistä huolimatta.

Kuva 1. Yllätysoksennus kovassa merenkäynnissä

Veneet

Ei ole suinkaan samantekevää millaisella veneellä purjehtii. Veneitä löytyy kylpyammeista jaaloihin. Koska nyt puhun vain purjeveneestä, luokittelu on tarkkaa. Nykyään kaikki purjeveneet ovat sini- tai punaraitaisia lasikuidusta (kuttaperkasta) tehtyjä. On finngalffeja, sirenoita, omegoita, halperryrasseja ja finnflayereita yms. Sorruimme kahdeksi vuodeksi suuressa hädässä 38-jalkaiseen Sirenaan, jota inhosin. Se on nopea, kuttaperkainen persoonaton leija, jota rantakoivuun kiinnittämisen jälkeen en halunnut katsoa taakseni. Miksi? Sellainen on kaikilla muillakin eikä siinä ole mitään yksilöllistä ja niitä tulee vastaan yhtä monta kuin volvoja ja bemareita Espoon länsiväylällä. Olimme pitkään kiikaroineet merellä ohikulkevia paatteja. Aina ihailun kohteeksi nousi Sparkman-Stephensin (S-S) runko: keula koholla ja piukka peräpeili nousee ylöspäin kuin kiimaisella naaraskissalla. Sparkman ja toinen Stephensin veljeksistä suunnittelevat veneitä autuaammilla veistämöillä, mutta legendaarinen Olin Stephens elää vielä. He ovat suunnitelleet aluksia suomalaisiin Swaneihin. S-S-runkoinen vene oli siis saatava. Olimme pitkään tienneet, että s/y Alma, vanha Swan 36 kulkee Suomen vesiä kunnostamattomana. Viimeisin niitti toiveen toteuttamiseen syntyi Merikarhusatamassa (puhdasoppisesti purjehtivien kirkasotsaisten entusiastien ja luonnonsuojelijoiden maksullinen järjestö). Eräänä kesäaamuna v. 1992 turkulainen, täydellisesti entisöity s/y Leda, S-S-runkoinen Swan 36 jalkaa viuhahti viereemme. Vierailu Ledassa aiheutti frontaalilohkossani samanlaisen elämyksen kuin Kalle Kustaalla Münchenin olympialaisissa Kallen tavattua Silvia Sommerlathin: päästäni kuului naks! Jo seuraavana vuonna siniraitainen, kuttaperkaleijamme vaihtui s/y Almaksi, kun Swan

Kuva 2. S/y Alma merikarhusatamassa

Kuva 3. S/y Alman interiööriä

36, vm -68, S-S-runko, valmistusnumero 18 siirtyi omistukseemme. Tämän jälkeen en ole enää pelännyt veneessä. Täysissä purjeissa puhurin (äkituuli odottamattomalta suunnalta 15 m/s) tullessa raskasrunkoinen S-S Swan vain niiaa aristokraattisesti kun viereisten kuttaperkaleijojen sisältä kuuluu naisten ja lasten kirkumista sekä särkyvien lasien kilinää.

Lady Alma on syönyt kunnostukseensa kaikki säästömmme, mutta se kannatti. S/y Alma kulkee nyt tsaarin ajan sisustuksessa ja hänestä nautitaan. Kansainvälinen S-S klubi järjesti tapaamisen Hampurissa tammikuussa 2001, jonka tunnelmaa voisi kuvata haltioituneeksi. Kuvassa 92-vuotias Olin Stephens ja esikoispoikamme Topi, joka on piirtänyt veneitä 5-vuotiaasta lähtien. Olin signeerasi Topin illallisen aikana aikaansaadun piirroksen.

Tuulet

Kun tuuli käy sivulta tai myötäisesti 7 m/s, kaikki on hyvin. Harvoin on näin. Yleensä tuuli päättää olla vastainen ja tyly. Silloin kryssitään eli isopurje heitetään puolelta toiselle ja venettä viedään siksaksia. Matkanteko on hidasta. Kryssimisen suuri autuus on se, että miehistö saa kääriä ja ki-

Kuva 4. Jungmanni Topi venesuunnittelija Olin Stephensin seurassa

Kuva 5. Spinaakkerin autuus

ristää naruja vinssien (eräänlaisia vinttureita) ympärille äheltäen suunnattomasti. Vaikuttaa siltä, että tämä tuottaa ao. henkilöille salaperäistä tyydytystä.

Tuulen noustessa yli 15 m/s sille tulee kynnet. Vanhat merikarhut eivät tarvitse tuulen nopeusmittaria. Ahavoitunut poski kyllä kertoo nopeuden ja suunnan. Purjepinta-alan pienennysmanöövereistä en nyt aio kertoa, koska tämä aihe on jossain määrin arkaluontoinen. Nyrkkisäntö on: mitä enemmän purjeita, sen enemmän kallistaa. Itselleni ei ole lähes 30-vuotisen purjehdusurani aikana selvinnyt, miten vene voi pysyä pystyssä kallistuskulman ollessa yli 50 astetta.

Vihoviimeisin keksintö on myötätuulipurje, pallopurje eli spinaakkeri. Se nostetaan, kun tuuli on tasan myötäinen, perhepurjehdukseen sopiva 7 m/s, joka antaa veneelle vauhdin tuon maagiset 8 solmua/s. Spinaakkerin nosto vaatii raakaa voimaa, ääretöntä notkeutta ja suurta psykologista silmää. Pallopurjeen varustukseen kuuluu noin seitsemän narua, joita vinssaillaan ja passillaan, kunnes purje täyttyy ja alkaa vetää. Onnenkantamoinen syntyy, kun spinaakkeri viritetään ilman ylimääräisiä kommentteja. Oivallinen spinaakkerikohellus kulminoituu pullistuneen purjeen valokuvaamiseen ja päättyy juuri kun myötätuuli ottaa vauhdikseen yli 10 m/s. Spinaakkerin turvallisesta keräämisestä keulakannelle on lukuisia variaatioita. Häpeällisin lasku tapahtuu siten, että koko keksintö laskettaessa vajoaa mereen, kastuu ja homehtuu sittemmin säilytyspusissa käyttökeltomaksi puhumattakaan rakoille palaneista kämmenistä narujen viiltäessä ne lähes halki. Tässä tilanteessa perisuomalainen sanavarasto on osoittautunut oivalliseksi psyyken terapiaksi.

Kuva 6. Ahavoitunut kapteeni illallisella

Matkat

Jotkut purjeveneilijät tekevät maailmanympäri matkoja. Tätä en suosittele muille kuin täysin vihkiytyneille hörhöille. Pisin tekemämme päivämatka on 100 mpk. Yöpurjehdus on entusiastien arkipäivää. S/y Alman hellapoliisi ei ole tähän suostunut muuta kuin ehdottomissa tilanteissa: muut ovat nukahtaneet ja veneen on oltava tiettyyn aikaan määränpäässä.

Lepuuttajat

Veneen kiinnittyessä rantaan sen kyljissä kuuluu olla iskunvaimentimet eli lepuuttajat muiden veneiden kolhiutumisen estämiseksi (veneilykielillä fendarit). Ne ovat ilmalla täytettyjä muovisia putkiloita, jotka ripustetaan veneen kylkeen naruilla. Jotta fendarit eivät narisisi naapuriveneen nirppanokkaisen huonosti nukkuvan kapteenin yöunta häiritsemään, ne on syytä päällystää sopivalla tekstiilillä. Pirkan niksipalsta suosittelee sukahousuja, jotka ovat osoittautuneet oivallisiksi. Tarvittaessa fendarina voi toimia joutilas miehistön jäsen.

Gastit

Gasti (maakrapuvierailija) on tarkoitettu viihdyttämään veneen päällystää ja tekemään hanttihommia ruokapalkalla. Gastin valinta on äärettömän tarkkaa puuhaa. Kestogastinamme on ollut Minna, kapteenin 14 v. nuorempi sisar, ikävuosinaan 18-34, jonka aikana hän sairastui venetautiin, leikki ikaarisia leikkejä föörissä kummipoikiensa (päällystön lasten) kanssa ja ihme kyllä avioitui kaiken tämän jälkeenkin. Nyttemin Minnan jälkipolvi leikkii ikaarisia leikkejä lievästi vanhempien serkkujensa, seniilin enonsa ja hänen vaimonsa kanssa. Kuuntelemme radiosta jumalanpalvelukset, olympialaisten avajaiset ja tietenkin clas-

sic radion tuotteet.

Gasteina on ollut lukuisia jälkikasvumme ikätovereita ahtauteen asti. Matkoista on pidetty päiväkirjaa. Yksi kulminaatio tapahtui, kun kapteeni aikoi ryöstää Kauniitten ja Rohkeitten esitelyopuksen. Kapteeni joutui lankulle.

Miten aika kuluu veneessä?

Purjevene kulkee parhaimmillaan 6-7 solmua/h (solmu=1.8 km). Tämä tarkoittaa, että kulku on hidasta. Tänä aikana kapteenin komennettavat voivat viihdyttää itseään kelistä riippuen parhaaksi katsomallaan tavalla. Melkein alusta saakka olen keulaköyden hyppäämisen lisäksi keskittynyt ruuanlaittoon. Toki käsikirjoituksia ja väitöskirjojen asiantuntijalausuntoja on ollut, mutta ne ovat taka-alalla. Eräskin väitöskirja seisoj vaatekaapissa peräti kaksi viikkoa ja lopulta se luettiin kauhin vihreäksi homehtuneena akrobaattiasennossa föörissä.

Onko ihmisellä mitään syytä syödä huonosti?

Veneessä tulee olla hyvä keittiö. Minimivaatimus on kolme keittolevyä, uuni ja kylmiö. Veneessämme on ranskalais-italialainen keittiö, jonka puikoihin ihmisfendari asettuu, kun vapautuu iskuvaimennintyöstä. Valmistajan oman majoneesin ja omat pastat. Tuoretta kalaa saa satamista ja paistamisen käry voi hellepäivänä olla kova. Aterian suunnitteluun saattaa mennä koko päivä.

Illallinen tarjoillaan öljylampun ja kynttilän valossa tiukkojen kokkapuheitten siivittämänä. Sitten seuraa kortinpelu, jonka hävinnyt yleensä kieriskelee raivoisana lattialla. Ei ihme, että roolini nimi on fendari-hellapoliisiyhdistelmä. Ei huono toimenkuva!

Leena Lindgren

Kuva 7. Eräs auringon lasku merellä